

نمونه‌ای از تشکیلات

زندگی

* تربیت جانوران

* کشاورزان آزموده

* تجلی محبت و فداکاری

* درسی از توحید

یکی از ابتکارهای مورچگان؛ اهلی کردن بعضی از جانوران است؛ بطوریکه اگر بادقت درلانه مورچگان نگاه کنیم؛ حشرات دیگری رامی بینیم که در آنجا بزندگی خود ادامه میدهند، نوعی از این حشرات؛ جانور کوچکی است بنام « شته » که ما آنرا روی اغلب درختان میوه دیده ایم « شته » ها از شیرۀ نباتی گیاهان تغذیه میکنند و آنرا با کمال مهارت بعسل مخصوصی تبدیل مینمایند.

مورچگان بعسل نام برده پی برده اند و آنرا بحدی دوست دارند که « داروین » آنها را « حشرات شهد خوار » نامیده است. مورچگان برای اینکه این عسل را که خودشان بتولید آن قادر نیستند همیشه در اختیار داشته باشند. « شته » ها را اسیر میکنند و بتربیت و رام کردن آنها میپردازند همانطور که انسان حیوانات را اهلی میکند تا از شیر و پشم و زاد و ولد آنها استفاده کند؛ مورچگان نیز این حیوانات را اهلی میکنند و از وجود آنها استفاده مینمایند؛ و مانند گله داران بشری از این حشرات مراقبت میکنند برای آنها در داخل لانه اصطبل و آغل میسازند و در آنجا بآنها غذا میدهند تا از شیرۀ مخصوصی که از بدن آنها ترشح میکند استفاده کنند.

گاهی آنها را بچراگها میبرند و میچرانند ، گاهی غذای آنها را بوسیله ریشه نباتات که در لانه یافت میشود تأمین مینمایند گاهی بجای آنکه جانوران اهلی را در اصطبل جای دهند خود در اطراف آنها کشیک میکشند که مبادا دیگران حیوانات اهلی آنها را ببرند. همانطوریکه بشر بوسیله دادن غذای کامل شیر بیشتری از گاو میدوشد مورچگان نیز بر اثر تربیت و مراقبت میتوانند از بعضی از این جانوران در هر ۲۴ ساعت سی بلکه تا چهل - وهشت قطره شهد استخراج کنند .۱

چنانکه انسان فرزندان حیوانات اهلی مثل بره و بزغاله و گوساله را نگهداری میکند که بعداً از آنها استفاده کند مورچگان نیز فرزندان حیوانات اهلی خود را مثل فرزندان خود تحت پرستاری قرار میدهند و از آنها مراقبت مینمایند تا بعداً مورد استفاده قرار بگیرد .

اگر تمجب نکنید مورچگان ، برخی از جانوران را بمنظور «سواری گرفتن» اهلی کرده است و از آنها سواری میگیرد، همانطوریکه بشر اسب را اهلی کرده و برای سواری مورد استفاده قرار داده است .

کشاورزان آزموده

همانطور که در شماره گذشته خاطر نشان گردید مورچگان انواع دانه های غذایی را از خارج حمل میکنند و در داخل لانه در انبارهای مخصوصی ذخیره میکنند و بعداً آنرا با فرصت و حوصله مخصوصی بصورت مایع خاصی در می آورند و میخورند ولی برای اینکه همیشه در شهر خود غذای سالم و تازه و فراوان داشته باشند ، و در ضمن از زحمت حمل و نقل نیز آسوده باشند دست با بتکار دیگری زده بکشت و زرع گیاه مخصوصی بنام «قارچ» پرداخته اند .

مورچه شناسان بارها میدیدند که مورچگان برك درختان را قطعه قطعه مینمایند و بلانه های خود میبرند ابتدا تصور میکردند که این برگها را بمصرف تغذیه خودشان میسازند ولی اخیراً ثابت شد که منظور از این قطعات برگ این بوده است که از آنها «کود» بسازند و بمصرف کشت و زرع قارچ برسانند .۱

برای کشت «قارچ» باید «کود زراعتی» مخصوصی که بمصرف رشوه دادن بزمن میرسد تهیه شود و این عمل را مورچگان طوری انجام میدهند که باروش متری ترین کشاورزان بشر که برای تقویت زمین از «کودهای شیمیائی» استفاده میکنند کاملاً مشابه است یعنی از برك درختان و خاک لانه و آب دهان و مدفوع خودشان از هر یک مقدار معینی مخلوط میکنند و از آن «کود» مخصوصی میسازند .

هنگامیکه «ملکه» میخواید لانه جدیدی بسازد و نسل تازه‌ای آغاز کند مقداری از این قارچها را در کیسه مخصوصی ذخیره میکند و باخود میبرد .
 ما معمولاً هنگامی که «قارچ» میکاریم درجه‌ای که محتوی سرگین است قارچها را فرو میکنیم و آب میدهیم و انتظار روئیدن قارچها را داریم در صورتیکه اگر ده مرتبه بکاریم اقل در پنج مرتبه آن با انتظار خود نائل نمیشویم و چیزی نمیروید زیرا گرمی و سردی و خشکی و رطوبت محل کشت همه در روئیدن قارچ تأثیر دارند ولی مورچه در این کار با اندازه‌ای تجربه کرده (یا بدون تجربه اطلاع حاصل کرده است) که هر دفعه که میکارد محصول مطلوب را بدست میآورد البته این کار بعد از عده مخصوصی است یعنی در هر لانه‌ای دسته‌ای از مورچگان عهده دار کشت و زرع قارچ و مواظب آن هستند و همین که محصول را برداشتند خاکه و کود مزرعه را عوض میکنند .

گاهی از اوقات مزارع متعدد که تعداد آنها از ۳۰ تجاوز میکند در بالای یکدیگر قرار میگیرند و بینندگان را بیاد «باغهای معلق» شهر «بابل» قدیم میاندانند هتر لینگ میگوید: «این مزرعه‌های زیرزمینی با اندازه‌ای زیبا و خوش منظر است که مادر روی زمین نظیر آنرا نداریم من بعضی از این باغها و مزارع را در «کالیفرنیا» (۱) واقع در آمریکا و در لابراتوار یکی از دوستان خود زیر زره بین دیدم و فکر میکنم که هیچ زمانی نمیتوانم توصیف زیبایی و صفای آنرا نمایم مگر اینکه خواننده خود به بیند» .

بشر بنازگی پی برده است که قارچها در تاریکی بهتر میرویند اما مورچگان این راز طبیعت را هزاران سالست که میدانند و در دهلیزهای طولانی زیرزمینی خود قارچها را کشت میکنند ؛ یکی از دانشمندان دهلیزی یافته است که درازی آن به ۷۰ متر میرسد .

ابتکار جالب دیگر

نوع دیگر از مورچگان که در ایالت «تگزاس» (۲) آمریکا زندگی می کنند ؛ ابتکار دیگری در موضوع کشاورزی دارند آنها اطراف لانه خود را از علفهای مختلف پاک میکنند و آنرا بوسیله شاخکهای خود شخم میزنند و یک نوع غله موسوم به «برنج مورچه» را در این مزرعه میکارند ولی کاشتن این برنج با برنجکاری ایالت گیلان ما کاملاً مشابه است . این غله‌ها را قبلاً میگذارند در داخل لانه جوانه میزند سپس آنرا از لانه خارج مینمایند عیناً مانند زارعین برنج که برنج را نشا میزنند اینها هم غله جوانه زده را در مزرعه خود میکارند بعداً رشد میکند و محصول میدهد و آن محصول بمصرف تغذیه مورچه میرسد .
 نوع دیگر از مورچه‌ها چیزی نمیکارند ولی غلات و حبوبات مزارع انسان را در فصل

(۱) Californie سرزمینی است در ساحل غربی امریکای شمالی (۲) Texas

از ممالک اتازونی دارای ۵ ملیون جمعیت

تابستان جمع آوری میکنند و بلائاً خود حمل مینمایند و آذوقه زمستان خود قرار میدهند اما کار این نوع مورچگان نیز با دقت مخصوصی توأم میباشد درمدخل لانه این مورچگان قراولانی هستند که کار آنها ممیزی و تفهیش درخوبی و بدی غلات و حبوبات است و اگر بعضی از مورچه ها غلّه فاسد آورده باشند قراولان از ورود آن بشهر جداً ممانعت مینمایند .

تجلی محبت و فداکاری

از جمله موضوعاتی که در زندگی مورچه جلب توجه میکند موضوع نوع پرستی و محبت است. مورچه شناسانیکه عمر گرانبهای خود را صرف مطالعات دقیق در زندگی این حشره نموده اند میگویند: «مورچه فداکارترین، نوع پرستترین و سخاوتمندترین جانوران کره خاک است» .

ویگانه نیروی محرک زندگی اجتماعی و تعاونی مورچه عشق و محبت بیکدیگر است ، مورچه بعد از اینکه با رسنگین راه راه دور به منزل میرساند رفقای او که درمدخل شهر ایستاده اند بکمک آن می آیند و غذایش میدهند گرد و غبار از بدنش پاک میکنند، تمیزش مینمایند، نوازش میدهند، رفیق خسته خود را بخوابگاهش (طالار عمومی خواب) میبرند .

مورچگانیکه مواظبت نوزادان را بعهده گرفته اند بقدری باجدیت و شوق باین کار قیام مینمایند که اگر در موقع حمل و نقل آن دو پای عقب آنرا قطع کنند از نوزاد دست برنمیدارند تا با سعی و همت مخصوصی آنرا بوسیله شاخکهای خود حمل کند و بجای مطمئنی برساند . (مورچه ها اغلب پبله هائیرا که محتوی نوزادان شان است باخود به اینطرف و آنطرف میبرد مردم نوعاً به اشتباه این پبله ها را تخم مورچه مینامند) .

مورچه يك عضوی دارد بنام کیسه، این عضو معده و شکم مورچه نیست بلکه ظرفی است که در مجاورت شکم قرار گرفته و محل تجمع آذوقه است این کیسه بوسیله عضلات محکم و قابل ارتجاعی ساخته شده و مورچه میتواند مقدار نسبتاً زیادی غذا را در آن جادهد غذائیکه در این کیسه ذخیره شده است يك مایع غلیظ و شیرینی است یعنی غذای آماده است ولی تا وقتیکه مورچگان دیگر غذا نخورند و سیر نشوند مورچه ای که دارای این کیسه میباشد از غذای آن استفاده نخواهد کرد و در صورتیکه غذا در لانه یافت نشود مورچگان دیگر از همین کیسه استفاده میکنند وقتیکه مورچه از کیسه خود بمورچگان دیگر غذا میخوراند طوری لذت میبرد که شاید ما از خوردن غذاهای لذیذ آن لذت را نمیبریم .

در جهان مورچگان گاهی فداکاری بصورت بسیار جالبی جلوه میکند. مثلاً در لانه مورچگان بیش از ۲۰ نوع کارگر وجود دارد که هر يك بیک رشته کار مخصوص مشغولند ولی از يك نوع آنها بعنوان «انبار» استفاده میشود ، باین نوع مورچه که دارای کیسه نسبتاً بزرگی هستند آنقدر د «شهنیاتات» میخوراند که شکم آن مانند «بادکنک» کوچکی پراز شه می شود و دیگر توانائی حرکت ندارد آنگاه این «انبار جاندان» مدت ها بسقف لانه میآویزد تا مورچگان دیگر از شهی که در کیسه آن ذخیره شده بخورند . راستی چه موجود فداکاری ! .

مورچه‌شناسان می‌گویند: مرکز ثقل سعادت و خوشی، مورچه در آنست که مورچه‌چکان دیگر احساس خوشی و راحتی بکنند .

موریس مترلینگ می‌گوید: «اگر از من سؤال کنند که کدام یک از تمدن مورچه و زنبور عسل و موریانه از حیث اخلاق و نوع پرستی بدیگران مزیت دارد من بیدرنکه می‌گویم مورچه بالاتر از دو حشره دیگر است زیرا هر چند زنبور عسل و موریانه برای هموطنان خود زحمت میکشد ولی آن اندازه نوع پرستی و احسان که در زندگی مورچه هست در زندگی آن دو جانور یافت نمیشود» .

سپس می‌گوید : «متأسفانه در عصر و زمان ما حسن نوع پرستی و احسان در افراد بشر روز بروز رو به ضعف میرود ؛ در گذشته مردم نوع پرست تر از امروز بودند ؛ بیش از امروز بدرد یکدیگر میرسیدند امروز ما کمتر از پدران خویش ، از مصائب و بدبختیهای دیگران متأثر میشویم» بعد اضافه میکند که تنها عامی که می‌تواند این حسن را تقویت کند و بشر را بغیر و احسان و محبت کامل نسبت بدیگران و ادار کند «مذعب» است. اگر معتقدات مذهبی از میان برود رحم و عطوفت اساسی نیز از میان نوع بشر رخت بر خواهد بست» .

درسی از توحید

این زندگی منظم، این نظم و انضباط حیرت انگیز، این اجتماع بر اساس تعاون ؛ این برنامه دقیق و کامل که در کلیه شئون زندگی مورچه دیده میشود جز بالهام خداوندی قابل تفسیر و تمایل نیست .

حضرت صادق (ع) فرمودند: «در زندگی مورچه دقت کنید و از این راه درس توحید بخوانید به بینید مورچه‌چکان چگونه زندگی اجتماعی خود را در سایه تشریح مساعی و تعاون اداره میکنند ؛ چگونه مواد غذایی را بلانۀ خود حمل میکنند و در نگهداری آن میکوشند ؛ که بشر آن اندازه جدیت و همت به خرج نمیدهد . چگونه برای خود لانه میسازند و نوزادان خود را تربیت و مراقبت میکنند ؛ و چون این زندگی پر تشکیلات جز بر راهنمایی نیروی غیبی ممکن نیست لذا زندگی اسرار آمیز مورچه دلیل روشنی بر وجود خداوند است» (۱) .